

TÜRÜK

2024, Yıl/Year: 12, Sayı/Issue: 39, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 29.10.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 31.11.2024

Sayfa / Page: 100-119

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Nihan UZAK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Öğr. Gör.

nihanuzak@ibu.edu.tr

Dr. Sabiha BİLGİ**

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,

24-36 AY ARALIĞINDAKİ ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİNDE CİNSİYETİN, KARDEŞ FAKTÖRÜNÜN, EBEVEYNLERİN EĞİTİM DURUMUNUN, ANNELERİN ÇALIŞMASININ VE AİLELERİN SOSYO EKONOMİK DÜZEYİNİN ETKİSİ*

Öz

Çocuğun hayatında gelişimin en hızlı olduğu dönem 0-3 yaş aralığıdır. Bu dönemde yaşanan gelişim, çocuğun gelecekteki başarısı için büyük önem taşır. İnsan hayatı iletişimle başlar ve 0-3 yaş aralığı iletişimin de başladığı dönemdir. Bebekler, dünyaya geldikleri ilk andan itibaren çevreleriyle iletişim kurarak öğrenir ve gelişir. Çocuk, doğası gereği sosyal bir varlık olduğu için çevresiyle etkileşim kurma ihtiyacı duyar ve bu ihtiyacı karşılamak için dil edinimi sürecine girer. Dil edinim sürecinde insan çevreyle sürekli etkileşim halindedir ve bu durumda başta aile olmak üzere çevresel faktörlerin insan hayatı için önemini ortaya koymaktadır (Bal, 1988; Koçak, 2003; Yavuzer, 1999). Dil gelişimi, sadece dilin kendisine özgü özelliklerden değil, aynı zamanda aile, sosyal çevre, eğitim düzeyi gibi çeşitli çevresel faktörlerden ve sosyal etkileşimlerden etkilendiği bir çok çalışmada bahsedilmiştir (Bloom, 1964; Erdoğan ve ark., 2005; Ergin, 2012; Erkan, 2011; Koçak, 2005; Öztürk, 1995; Temiz, 2002). Dil edinimi alanındaki literatür incelendiğinde, çalışmaların

* Derginize kabul alan makale; Sabiha Bilgi danışmanlığında yürütülen 2017 yılında tamamlanmış "24-36 Ay aralığında kreş eğitimi almış ve almayan çocukların dil gelişim düzeylerinin karşılaştırılması" başlıklı Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Haziran 2024 Tarihinde vefat etmiştir.

büyük bir kısmının 3 yaş ve sonrasındaki dönemi kapsadığı, 0-3 yaş arasındaki kritik dönemde yaşanan dil gelişiminin ise yeterince incelenmediği görülmektedir. Oysaki, dilin temellerinin atıldığı ve en hızlı gelişim gösterdiği dönem olan 0-3 yaş arası, dil edinimi sürecinin en önemli evresidir. Çocukların dil edinimi süreci, birçok faktöre bağlıdır. Genetik yatkınlık, çevresel faktörler ve sosyal etkileşimler, dil öğrenme sürecinde önemli rol oynar. Bu makalede, 24-36 ay arasında bulunan 159 çocuk ve ebeveynleri ile çalışılmıştır. Çocukların dil edinim sürecinde potansiyel etkileri olabileceği düşünülen cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim seviyesi, annenin çalışma durumu ve ailenin sosyoekonomik düzeyi gibi demografik ve sosyoekonomik değişkenler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinden faydalanılmıştır. Standartlaşmış dil gelişim testleri olan; “Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ)” ve “Denver Gelişim Tarama Testi II (DGTT II)”nin dil bölümü, çocukların dil becerilerinin farklı boyutlarını değerlendirmek için kullanılmıştır. Ayrıca çocukların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Yapılan analizler, çocukların dil gelişimlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği, kardeş sahibi olma durumlarına göre farklılık göstermediği, ev dışı ücretli bir işte çalışan anneye sahip çocukların dil gelişimlerinin çalışmayan anneye sahip çocuklarının dil gelişimlerinden daha ilerde olduğu, ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça çocukların dil gelişim düzeylerinin de arttığı ve ailenin aylık gelir düzeyi arttıkça çocukların dil gelişim düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dil, Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler, Erken Çocukluk, 24-36 Ay Grubu Çocuk, Ebeveyn Öğrenim Düzeyi

THE EFFECTS OF GENDER, SIBLING FACTOR, EDUCATIONAL STATUS OF PARENTS, WORKING MOTHERS AND SOCIOECONOMIC LEVEL OF FAMILIES ON THE LANGUAGE DEVELOPMENT OF CHILDREN BETWEEN 24-36 MONTHS

Abstract

The period in a child's life when development is most rapid is the 0-3 age range. Development during this period is of great importance for the child's future success. Human life begins with communication, and the 0-3 age range is the period when communication begins. Babies learn and develop by communicating with their environment from the moment they come into the world. Since a child is a social being by nature, he/she needs to interact with his/her environment and enters the language acquisition process to meet this need. During the language acquisition process, the person is in constant interaction with the environment, and this reveals the importance of environmental factors, especially the family, for human life (Bal, 1988; Koçak, 2003; Yavuzer, 1999). It has been mentioned in many studies that language development is affected not only by the characteristics of the language itself but

also by various environmental factors such as family, social environment, level of education, and social interactions (Bloom, 1964; Erdoğan et al., 2005; Ergin, 2012; Erkan, 2011; Koçak, 2005; Öztürk, 1995; Temiz, 2002). When the literature in the field of language acquisition is examined, it is seen that most of the studies cover the period of 3 years and later, and that the language development that occurs in the critical period between the ages of 0-3 has not been examined sufficiently. However, the period between the ages of 0-3, when the foundations of the language are laid and the fastest development is the most important phase of the language acquisition process. The language acquisition process of children depends on many factors. Genetic predisposition, environmental factors, and social interactions play an important role in the language learning process. In this article, 159 children between the ages of 24-36 months and their parents were studied. Demographic and socioeconomic variables such as gender, number of siblings, parents' level of education, mother's employment status and family's socioeconomic level, which are thought to have potential effects on children's language acquisition process, were examined in detail. In this study, the relational screening model, one of the quantitative research methods, was used in order to reveal the relationship between the variables. The language section of the standardized language development tests; "Turkish Expressive and Receptive Language Test (TİFALDİ)" and "Denver Development Screening Test II (DGTT II)" were used to evaluate different dimensions of children's language skills. In addition, the "Personal Information Form" was used to access children's demographic information. The analyses conducted concluded that children's language development did not differ according to their gender or whether they had siblings, that children whose mothers worked in a paid job outside the home had language developments that were more advanced than children whose mothers did not work, that children's language development levels increased as the parents' level of education increased, and that children's language development levels increased as the family's monthly income level increased.

Key words: Language, Factors Affecting Language Development, Early Childhood, 24-36 Month Group Child, Parent Education Level

Giriş

İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle etkileşime geçer ve bebeklerin refleks ağlaması, zamanla gelişerek karmaşık iletişim biçimlerine dönüşür. İnsan hayatı boyunca sayısız bilgi ve beceri edinir. Ancak insan seslerinin belirli kurallara göre bir araya gelmesiyle oluşan dil, bu öğrenme süreçlerinin en karmaşık ve kapsamlı olanıdır. Dil, sadece iletişim kurmak için kullanılan bir araç değil, aynı zamanda düşüncüyü şekillendiren, kültürü yansıtan ve toplumsal ilişkileri düzenleyen çok boyutlu bir sistemdir (Öztürk, 2007; Karacan, 2000; Baykoç Dönmez, 2007; Cüceloğlu, 2010). Bloom (1979), yaptığı çalışmada insan davranışlarının gelişimini incelerken, okul öncesi dönemin önemine dikkat çekmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, çocukların erken yaşlarda yaşadıkları çevrenin zenginliği veya fakirliği, ileriki yaşlardaki akademik başarılarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bloom'un verilerine göre, bireylerin 18 yaşına kadar elde ettikleri başarıların yaklaşık

üçte biri okul öncesi dönemde, üçte biri ilkokul döneminde ve geri kalanı ise ortaokul ve lise döneminde gerçekleşmektedir. Bu bulgular, okul öncesi dönemin, bireyin tüm yaşamı boyunca başarısını şekillendiren en kritik dönem olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, okul öncesi dönemdeki gelişimin, bireyin tüm yaşamı boyunca kendisini etkilediği söylenebilir (Koçak, 2005). Dil gelişimi üzerine çalışan Dönmez gibi birçok uzman, okul öncesi dönemin çocuğun dil becerilerinin temellerinin atıldığı en önemli süreç olduğu konusunda hemfikirlerdir. Bu dönemde çocukların beyinleri dil öğrenimine son derece açık olup, yeni kelimeler ve kavramları hızla öğrenirler. Bu nedenle, okul öncesi dönemdeki dilsel deneyimler, çocuğun ileriki yaşamındaki iletişim becerilerini ve akademik başarısını doğrudan etkiler (Baykoç Dönmez,1986). Jersdil'in (1979) çalışmaları, çocuğun gelişiminde çevrenin önemini vurgular. Zengin bir çevre, çocuğun beyin bağlantılarının daha güçlü ve karmaşık bir şekilde gelişmesine katkıda bulunur. Jersdil (1979), uyarılara maruz kalan çocuğun zekâ gelişiminin olumlu yönde etkileneceğini ve bu durumun dolaylı olarak dil gelişimini de hızlandıracağını savunmuştur. Zekânın gelişmesi, çocuğun çevresini daha iyi anlamasına, yeni bilgiler edinmesine ve bunları zihninde işleyerek anlamlandırmasına yardımcı olur. Bu süreç, dil becerilerinin de gelişmesine katkı sağlar. Dolayısıyla, uyarandan zengin ortamlarda büyüyen çocuklar, daha erken yaşta karmaşık düşünceleri ifade edebilir ve dil becerileri daha ileri seviyelerde olabilir (Bal, 1988; Dursun, 2009; Dündar, 2011; Erdoğan, 2005; Erkan, 2011; Karaaslan, 2012; Öztürk, 1995; Seçilmiş, 1996; Toluç, 2008; Yayla, 2003; Yinesor, 1989; Yıldız, 2013).

Dil becerileri, genel olarak alıcı (dinleme, okuma) ve ifade edici (konuşma, yazma) beceriler ile dilin yapısal özelliklerini anlamaya yönelik üst düzey beceriler olmak üzere üç ana başlık altında incelenir. Alıcı beceriler, dilin anlaşılmasını, ifade edici beceriler ise düşüncelerin ve duyguların dil aracılığıyla iletilmesini sağlarken, üst düzey beceriler ise dilin kurallarını ve yapısını kavrayarak dilin daha etkin kullanılmasını sağlar (Karacan, 2000; Karadeniz, 2013). Çocukların alıcı dilleri her ne kadar ifade edici dillerinden çok önce gerçekleşmeye başlamış olsa da, çocuğun yetişkin bir insan gibi söylenenleri anlaması ve söylenenler arasında bağlantı kurması oldukça uzun bir zaman alır. Bu zaman dilimi içinde dili cinsiyet, kardeş, doğum sırası, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn öğrenim durumu pek çok dış değişken etkilemektedir (Topbaş, 2007).

Yapılan çalışmalar, cinsiyetin dil gelişimi üzerindeki etkisi konusunda net bir farklılık ortaya koymamaktadır. Ancak bu bulguların genellenebilirliği konusunda bazı tartışmalar bulunmaktadır (Gürocak, 2007; İpek ve Bilgin, 2007; Tulu, 2009). Bu çalışmalarda, kız çocuklarının dil gelişimlerinin erkek çocuklarına göre daha hızlı olduğu ve bu durumun anneleriyle olan sıkı bağları ile açıklanabileceği öne sürülmektedir. Kız çocukları, annelerini dil kullanımı konusunda model olarak daha erken yaşta karmaşık cümleler kurabilmekte ve daha geniş bir kelime dağarcığına sahip olabilmektedir. Kadınların genellikle iletişime daha açık olmaları ve duygusal konularda daha rahat konuşmaları, kız çocuklarının dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Jersıld, 1979; Yavuzer, 1993). Çocukların dil gelişimini etkileyen faktörler arasında kardeş sayısının ve doğum sırasının yer alıp almadığı, birçok bilim insanı tarafından merak edilen başka bir konu olmuştur. Kardeş sahibi olmanın ve doğum sırasını çocukların dil gelişimine olan etkisi, uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Bazı araştırmalar, kardeşlerin varlığının çocukların dil becerilerini geliştirdiği yönünde sonuçlar verirken, birçok çalışma bu konuda anlamlı bir fark bulamamıştır. Genel olarak, kardeş sayısının dil gelişimi üzerindeki etkisi oldukça sınırlı olduğu ve diğer faktörlerin (örneğin, ebeveynlerin eğitim

düzeıı, sosyoekonomik durum) daha belirleyici olduğu düşünölmektedir (Doğru, 2010; Kavaklı, 1980; Koçak, 2003). Sameroff (1975) ve Vygotsky'nin de (1986) içinde bulunduğu birçok araştırmacı, sosyal çevrenin çocuğın gelişimi üstünde çok önemli olduğunu söylemiştir (Akt: Tulu, 2009). Çocukların yaşadıkları sosyo-ekonomik koşullar, onların eğitim imkanlarına, beslenmelerine, sağlık hizmetlerine erişimlerine ve dolayısıyla bilişsel gelişimlerine doğrudan etki eder. Birçok çalışmada üst sosyo ekonomik düzeydeki çocukların dil gelişimlerinin daha ilerde takip ettiği ortaya konmuştur Bloom, 1979; Üstün, 2004).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, elde edilen nicel veriler sayesinde geniş bir popölasyona genellenebilir sonuçlar çıkarmayı amaçlamaktadır. Lawrence (2006)'ya göre nicel araştırma, değişkenler arasındaki ilişkileri niceliksel olarak ölçerek, bu ilişkilerin genelleyebilirliğini sağlama amacı taşır. Bu yaklaşım, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği için gerekli olan standartlara uygun olarak yürütölür. Çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, değişkenler arasındaki birlikte değişimi ve bu değişimin yönünü belirlemek için istatistiksel yöntemlerden yararlanır (Can, 2014).

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklem grubunu, 2015-2016 öğretim yılında Ankara ve Bolu illerinde yaşayan 159 çocuk ve ailesi oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, çocukların dil gelişimini etkileyebilecek demografik bilgiler ve diğer ilgili değişkenler hakkında detaylı bilgiye ulaşmak için, araştırmacı tarafından özel olarak hazırlanmış bir Veli Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu form aracılığıyla velilerden çocuklarının yaşı, cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim seviyesi gibi demografik bilgiler ile birlikte, aile ortamı, okuma alışkanlıkları gibi dil gelişimini etkileyebilecek diğer faktörlere ilişkin bilgiler toplanmıştır. Çalışmada, çocukların dil gelişim düzeylerini objektif olarak değerlendirmek amacıyla, gelişimsel bir tarama aracı olan Denver Gelişim Tarama Testi II (DGTT II) ve dil gelişimini spesifik olarak ölçen Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ) kullanılmıştır. Araştırmacı, bu testlerin güvenilir ve geçerli bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli eğitimleri almış ve sertifika sahibi olmuştur. Ayrıca, testlerin kullanımıyla ilgili gerekli izinler ölçek sahiplerinden alınarak etik kurallara uygun bir şekilde çalışmanın yürütölmesi sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmaya katılacak çocukların ve velilerinin, araştırmaya gönüllü katılım gösterdiklerine dair yazılı onamları alınmıştır. Bu onamlar, araştırmanın her aşamasında katılımcıların haklarının korunmasını sağlamak amacıyla önemli bir yasal gerekliliktir. Test ortamı, çocukların dikkatlerini test sorularına yoğunlaştırabilmeleri için mümkün olan her türlü önlem alınarak düzenlenmiştir. Bu amaçla, çocuklar için rahat ve ergonomik oturma düzenleri sağlanmış, olası dikkat dağıtıcı unsurlar ortadan kaldırılmış ve çocukların kendi hızlarında cevaplarını işaretlemelerine olanak tanınmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan demografik bilgiler ve dil testi puanları, uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına dayanarak, parametrik olmayan istatistiksel yöntemlere başvurulmuştur. Bu kapsamda, araştırma sorularına yanıt bulmak için uygun nonparametrik testler kullanılmıştır. Verilerin normal dağılmadığı tespit edildiğinden, parametrik olmayan testler olan Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H ve ki-kare testleri (Pearson ki-kare ve Fisher's exact test) tercih edilmiştir. Özellikle nominal verilerin analizinde, beklenen frekansların düşük olduğu durumlarda Fisher's exact test ve Yates düzeltmesi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, bulgular bölümünde detaylı olarak sunulmuştur.

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni; Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 17.05.2016 tarihinde, 2016/59 protokol numarası ile alınmıştır.

Bulgular

Bu çalışmanın odak noktasını, 24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimini etkileyebileceği düşünülen demografik ve sosyoekonomik değişkenlerin incelenmesi oluşturmaktadır. Özellikle çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim seviyesi, annenin çalışma durumu ve ailenin sosyoekonomik düzeyi gibi değişkenlerin dil gelişimi üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimine cinsiyet faktörünün etkisine ilişkin verilere Tablo 1. ve Tablo 2. de yer verilmiştir.

	Cinsiyet	N	Sıra	Sıra	U	z	p
Alıcı Dil Ham Puan	Kız	72	83,94	6043,50	2848,50	-	,326
	Erkek	87	76,74	6676,50			
	Toplam	159					
İfade Edici Dil Ham Puan	Kız	72	81,53	5870,00	3022,00	-	,703
	Erkek	87	78,74	6850,00			
	Toplam	159					

Tablo 1. Kız ve Erkek Çocuklarının TİFALDİ Testi Sonuçlarının Mann Whitney U testi ile Analiz edilmesi

TİFALDİ testi uygulanmış kız ve erkek çocukların Alıcı Dil ve İfade Edici Dil Ham Puanları üzerinde yapılan Mann Whitney U testi analiz sonuçlarına göre, cinsiyetin çocukların dil gelişimleri üstünde anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur ($U=2848,500$ $p> ,05$, $U=3022,000$ $p> ,05$).

			Normal	Anormal/ Şüpheli	Toplam	X ²	S d	p
Cinsiyet	Kız	Sayı	65	7	72	3,38 9	1	,06 6
		% Denver	48,9%	26,9%	45,3%			
	Erkek	Sayı	68	19	87			
		% Denver	51,1%	73,1%	54,7%			
Toplam		Sayı	133	26	159			

	% Denver	100,0%	100,0%	100,0%			
--	----------	--------	--------	--------	--	--	--

Tablo 2. Kız ve Erkek Çocuklarının DGTT II (Dil Bölümü) Sonuçlarının Continuity Correction Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 2.'de kız ve erkek çocuklarının dil gelişimleri DGTT II (Dil Bölümü) ile değerlendirilmiş ve değerlendirme sonucu elde edilen verilerin analizleri Continuity Correction Testi ile yapılmıştır. Her ne kadar Anormal/şüpheli olarak belirlenen grubun %73,1'lik kısmı erkek çocukları içinden olsa da, elde edilen bulgulara göre cinsiyetin çocukların dil gelişimleri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur ($x^2=3,389$; $sd=1$, $p> ,05$).

24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimine kardeş faktörünün etkisine ilişkin verilere Tablo 3. ve Tablo 4. de yer verilmiştir.

	Kardeş	N	Sıra	Sıra Top.	U	z	p
Alıcı Dil Ham Puan	Kardeş Yok	78	86,23	6726,00	2673,000	-1,676	,094
	Kardeş Var	81	74,00	5994,00			
	Toplam	159					
İfade Edici Dil Ham Puan	Kardeş Yok	78	84,75	6610,50	2788,500	-1,281	,200
	Kardeş Var	81	75,43	6109,50			
	Toplam	159					

Tablo 3. Kardeşi Olan ve Olmayan Çocukların TİFALDİ Testi Sonuçlarının Mann Whitney U Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 3.'de kardeş değişkeninin çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Ham Puanlarına etkisi analiz edilirken, Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Puanlarının bu değişkene göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($U=2673,000$ $p> .05$, $U=2788,500$ $p> .05$).

			Normal	Anormal/ Şüpheli	Toplam	X ²	Sd	p
Kardeş var/yok	Kardeş Yok	Sayı	67	11	78	,290	1	,590
		% Denver	50,4%	42,3%	49,1%			
	Kardeş Var	Sayı	66	15	81			
		% Denver	49,6%	57,7%	50,9%			
Toplam	Sayı	133	26	159				
	% Denver		100,0%	100,0%	100,0%			

Tablo 4. Kardeşi Olan ve Olmayan Çocukların DGTT II (Dil Bölümünün) Sonuçlarının Continuity Correction Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 4.'de DGTT II (Dil Bölümü) uygulanmış çocukların sonuçları incelenirken kardeş sahibi olmanın etkisine bakılmıştır. Anormal/şüpheli grubun 42,3%'ü kardeşi olmayan çocuklardan, 57,7%'sinin ise kardeşi olan çocuklar içinde yer aldığı görülmüştür. Analiz yöntemi olarak Continuity Correction kullanılmıştır. Analizlere göre çocuğun kardeşinin olmasının ya da olmamasının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur ($x^2=,290$; $sd=1$, $p> ,05$).

Annenin ev dışı ücretli bir işte çalışmasının 24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimine olan etkisine ilişkin verilere Tablo 5. ve Tablo 6. da yer verilmiştir.

	Anne Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Alıcı Dil Ham Puan	Çalışıyor	75	108,25	8119,00	1031,000	-7,316	,000**
	Çalışmıyor	84	54,77	4601,00			
	Toplam	159					
İfade Edici Dil Ham Puan	Çalışıyor	75	107,08	8031,00	1119,000	-7,030	,000**
	Çalışmıyor	84	55,82	4689,00			
	Toplam	159					

*** $p < ,001$

Tablo 5. TİFALDİ Testi Uygulanmış Çocukların Annenin Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Mann Whitney U testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 5.'de annesi çalışan ve çalışmayan çocukların TİFALDİ Testi Alıcı Dil Ham Puanlarının, Mann Whitney U testi ile yapılmış karşılaştırmasına yer verilmiştir. Çocukların puanlarının, annelerin çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre farkın anlamlı olduğu ($U=1031,000$ $p < ,01$) ve ortaya çıkan bu anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde ise Sıra Ortalamalarına ($SO=108,25$) göre, bu farklılığın çalışan annelerin çocuklarının lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5'de annesi çalışan ve çalışmayan çocukların İfade Edici Dil Ham Puanlarının Mann Whitney U testi ile yapılmış karşılaştırmasına yer verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre farkın anlamlı olduğu ($U=1119,000$ $p < ,01$) ve ortaya çıkan bu anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde ise Sıra Ortalamalarına ($SO=107,08$) göre, bu farklılığın çalışan annelerin çocuklarının lehine olduğu tespit edilmiştir.

			Normal	Anormal/ Şüpheli	Toplam	X ²	Sd	p
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	Sayı	73	2	75	19,439	1	,000** *
		% Denver	54,9%	7,7%	47,2%			
	Çalışmıyor	Sayı	60	24	84			
		% Denver	45,1%	92,3%	52,8%			
Toplam		Sayı	133	26	159			
		% Denver	100,0%	100,0%	100,0%			

*** $p < ,001$

Tablo 6. Çocukların Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre DGTT II (Dil Bölümü) Sonuçlarının Fisher Kesin Ki-Kare Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 6'da anne çalışma durumunun dil gelişimi üstüne etkisi incelenmiştir. Çocukların dil gelişimleri DGTT II (Dil Bölümü) ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonuçları Fisher Kesin

Ki-Kare Testi ile analiz edilmiştir. Analizlere göre annelerin çalışmasının çocuğun dil gelişimini etkilediği ve çalışan anneler ile çalışmayan annelerin çocuklarının dil gelişim düzeyleri arasındaki farkın da istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur. Oluşan bu farklılığın kaynağına bakıldığında anormal/şüpheli olarak belirlenen çocukların 92,3%'ü çalışmayan anneye sahip çocuklardan oluşurken, çalışan annelere sahip çocukların sadece 7,7%'inin anormal/şüpheli olarak belirlendikleri görülmüştür ($\chi^2=19,439$; $sd=1$, $p<,001$). Ortaya çıkan anlamlı farkın çalışan annelerin çocuklarının lehine olduğu saptanmıştır.

Anne/baba öğrenim durumunun 24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimine olan etkisine ilişkin verilere Tablo 7., Tablo 8., Tablo 9. ve Tablo 10.'da yer verilmiştir.

	Anne Öğrenim	N	Sıra Ort.	X ²	Sd	p
Alıcı Dil Ham Puan	Temel Eğitim	43	37,86			
	Orta Öğretim	46	72,57	68,579	2	,000***
	Yüksek Öğrenim	70	110,77			
	Toplam	159				
İfade Edici Dil Ham Puan	Temel Eğitim	43	43,16			
	Orta Öğretim	46	73,82	52,218	2	,000***
	Yüksek Öğrenim	70	106,69			
	Toplam	159				

 $p<,001$

Tablo 7. TİFALDİ Testi ile Dil Gelişimleri Değerlendirilmiş Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Dil Puanlarının Kruskal Wallis Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 7.'de alıcı dil gelişim düzeylerini belirlemek için TİFALDİ testi uygulanmış çocukların elde edilmiş puanlarının Kruskal Wallis Testi ile yapılmış analizleri yer almaktadır. Anne öğrenim düzeyinin çocukların dil gelişimleri üstündeki etkisine bakılmıştır. Analizlerin istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($\chi^2=68,579$; $sd=2$ $p<,001$). Yani annelerin öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının da TİFALDİ Testinden aldıkları alıcı dil puanlarının arttığının söylenmesi mümkündür.

Tablo 7.'de ifade edici dil gelişim düzeylerini belirlemek için TİFALDİ testi uygulanmış çocukların elde edilmiş puanlarının Kruskal Wallis Testi ile yapılmış analizleri yer almaktadır. Anne öğrenim düzeyine göre üç gruba ayrılan çocukların İfade Edici Dil Ham puanları Kruskal Wallis testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($\chi^2=52,218$; $sd=2$ $p<,001$). Yani annelerin öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının da TİFALDİ Testinden aldıkları ifade edici dil puanlarının arttığının söylenmesi mümkündür.

		Normal	Anormal/ Şüpheli	Toplam	X ²	Sd	p	
Anne Öğrenim	Temel Eğitim	Sayı	24	19	43	36,121	2	,000** *
		%	18,0%	73,1%	27,0%			
	Denver	Sayı	40	6	46			
		%						

	Orta Öğretim	% Denver	30,1%	23,1%	28,9%			
	Yüksek Öğretim	Sayı	69	1	70			
		% Denver	51,9%	3,8%	44,0%			
Toplam	Sayı		133	26	159			
	% Denver		100,0%	100,0%	100,0%			

 $p < ,001$

Tablo 8. Anne Öğrenim Değişkenine Göre Çocukların DGTT II (Dil Bölümü) Sonuçlarının Pearson Ki-Kare Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 8.'de DGTT II (Dil Bölümü) ile dil gelişimleri değerlendirilmiş çocukların puanlarının anne öğrenim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson Ki Kare Testi sonuçları yer almaktadır. Veriler ışığında istatistiksel farkın anlamlı olduğu, yani annelerin öğrenim düzeyi arttıkça çocukların dil gelişimlerinin de daha ilerde olduğunun söylenmesi mümkündür ($x^2=36,121$; $sd=2$ $p < ,001$).

	Baba Öğrenim	N	Sıra Ort.	X ²	Sd	p
Alıcı Dil Ham Puan	Temel Eğitim	36	38,33			
	Orta Öğretim	50	67,97	61,518	2	,000***
	Yüksek Öğretim	73	108,79			
	Toplam	159				
İfade Edici Dil Ham Puan	Temel Eğitim	36	43,58			
	Orta Öğretim	50	70,97	44,806	2	,000***
	Yüksek Öğretim	73	104,14			
	Toplam	159				

 $p < ,001$

Tablo 9. Babalarının Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların TİFALDİ Testi Sonuçlarının Kruskal Wallis Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 9.'da çocukların alıcı dil gelişimlerini belirlemek için yapılmış TİFALDİ testi sonuçlarına uygulanmış Kruskal Wallis testi analizleri yer almaktadır. Sonuçların istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($x^2=61,518$; $sd=2$ $p < ,001$). Yani başka bir ifadeyle öğrenim düzeyi yükseldikçe alıcı dil ham puanlarının da arttığı bulgulara yansımıştır.

Tablo 9.'da çocukların ifade edici dil gelişimlerini belirlemek için yapılmış TİFALDİ testi sonuçlarına uygulanmış Kruskal Wallis testi analizleri yer almaktadır. Sonuçlar incelendiğinde gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur ($x^2=44,806$; $sd=2$ $p < ,001$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde babaların öğrenim düzeyleri arttıkça çocukların ifade edici dil ham puanlarının da arttığı tabloya yansımıştır.

	Normal	Anormal/ Şüpheli	Toplam	X ²	Sd	p
--	--------	---------------------	--------	----------------	----	---

Baba Öğrenim	Temel Eğitim	Sayı	20	16	36	31,287	2	,000**
		% Denver	15,0%	61,5%	22,6%			
	Orta öğretim	Sayı	41	9	50			
		% Denver	30,8%	34,6%	31,4%			
	Yüksek Öğrenim	Sayı	72	1	73			
		% Denver	54,1%	3,8%	45,9%			
Toplam	Sayı	133	26	159				
	% Denver	100,0%	100,0%	100,0%				

p < ,001

Tablo 10. Babalarının Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların DGTT II (Dil Bölümü) Testi Sonuçlarının Pearson Ki Kare Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 10.'da DGTT II (Dil Bölümü) ile dil gelişimleri değerlendirilmiş çocukların babalarının öğrenim durumunun dil gelişimlerine olan etkisine bakılmıştır. Analizler için Pearson Ki Kare testi kullanılmıştır. Babaların öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının “normal” olarak tanımlanma oranlarının da arttığı görülmüştür. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($x^2=31,287$; $sd=2$ p < ,001).

Ailenin aylık gelir düzeyinin 24-36 ay aralığındaki çocukların dil gelişimine olan etkisine ilişkin verilere Tablo 11. ve Tablo 12.'de yer verilmiştir.

	Gelir Düzeyi	N	Sıra Ort.	X ²	Sd	p
Alıcı Dil Ham Puan	Alt Gelir Grubu	63	48,63	55,133	2	,000***
	Orta Gelir Grubu	67	92,62			
	Üst Gelir Grubu	29	118,98			
	Toplam	159				
İfade Edici Dil Ham Puan	Alt Gelir Grubu	63	51,79	42,340	2	,000***
	Orta Gelir Grubu	67	93,24			
	Üst Gelir Grubu	29	110,69			
	Toplam	159				

p < ,001

Tablo 11. TİFALDİ Testi Uygulanmış Çocukların Dil Gelişim Puanlarının Ailelerin Gelir Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 11.'de ailelerin gelir düzeyinin çocukların alıcı dil gelişimleri üstüne olan etkisine bakılmıştır. Çocukların Alıcı Dil Ham Puanları TİFALDİ Testi ile belirlenmiştir. Belirlenmiş puanlar Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Ortaya çıkan fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($x^2=55,133$; $sd=2$ p < ,001). Bu farkın ailelerin gelir düzeyleriyle doğru orantılı olduğu tabloya yansımaktadır.

Tablo 11.'de ailelerin gelir düzeyinin çocukların ifade edici dil gelişimleri üstüne olan etkisine bakılmıştır. Çocukların İfade Edici Dil Ham Puanları TİFALDİ Testi ile belirlenmiştir. Belirlenmiş puanlar Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Ortaya çıkan fark istatistiksel açıdan anlamlı

bulunmuştur ($x^2=42,340$; $sd=2$ $p<,001$). Bu farkın ailelerin gelir düzeyleriyle doğru orantılı olduğu tabloya yansımaktadır.

			Normal	Anormal/ Şüpheli	Topla m	X^2	Sd	p
Gelir Düzeyi	Alt Gelir Grubu	Sayı	40	23	63	19,98 8	1	,000** *
		% Denver	30,1%	88,5%	39,6%			
	Orta/Üst Gelir Grubu	Sayı	93	3	96			
		% Denver	69,9%	11,5%	60,3%			
Toplam		Sayı	133	26	159			
		% Denver	100,0 %	100,0%	100,0 %			

*** $p<,001$

Tablo 12. Çocukların DGTT II (Dil Bölümü) Sonuçlarının Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Fisher Kesin Ki Kare Testi ile Analiz Edilmesi

Tablo 12.'de DGTT II (Dil Bölümü) ile dil gelişimleri değerlendirilmiş çocukların dil gelişimlerine ailelerinin gelir düzeyinin etkisine bakılmıştır. Analizler için Fisher Kesin Ki Kare Testi kullanılmıştır. Analizlere göre gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($x^2=19,988$; $sd=1$ $p<,001$). Anormal/Şüpheli çocukların 88,5%'i alt gelir grubunda iken, 11,5%'nin orta/üst gelir grubunda olduğu görülmektedir. Bu verilen ışığında ailenin gelir düzeyi yükseldikçe çocukların dil gelişimlerinin de ilerlediği saptanmıştır.

Tartışma

Çalışmada elde edilen TİFALDİ ve DGTT II test sonuçları analiz edildiğinde, kız ve erkek çocukların aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu, cinsiyet faktörünün 24-36 ay arasındaki çocukların dil gelişim düzeyleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Literatürdeki çok sayıda çalışma, cinsiyetin dil edinimi ve kullanımı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu çalışmaların içeriği incelendiğinde cinsiyetin dil gelişimi üzerinde etkili olduğunu belirten az sayıdaki çalışmanın dışında çoğunlukla cinsiyetin dil gelişimi üzerinde bir etkisi olmadığı vurgulanmıştır (Aytaç, 2023; Çınar, 2023; Erdoğan, 2024; Erkan, 2011; Ergin, 2012; Ersoy, 2023, Gürocak, 2007; İpek, 2007; Nga-Y. Tong ve Hui, 2022; Özkara, 2014; Öztürk, 1995; Öztürkçe, 2020; Slaughter ve ark., 2015; Taner, 2003; Tulu, 2009; Yıldırım, 2020). Ergin ve arkadaşları (2014), ise cinsiyetin dil gelişimiyle olan ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; beş yaşına kadar kız çocuklarının dil gelişiminde daha ilerde olduklarını ancak sonraki yıllarda bu farklılığın ortadan kalktığı belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, daha önceki araştırmalarda elde edilen sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Bu durum, söz konusu konuda yapılan çalışmaların genel bir eğilimini ortaya koymakta ve bulgularımızın güvenilirliğini artırmaktadır.

Birçok araştırma, kardeş sahibi olmanın çocukların dil gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışmaların büyük bir kısmında, kardeş sayısının artmasının dil gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucuna varılmıştır (Ersoy, 2023; Koçak, 2014; Kütük, 2021; Özpolat ve Sağlam, 2020). Ancak, bazı sınırlı çalışmalarda, tek çocuklu bireylere kıyasla kardeş

sahibi olan çocuklarda dil gelişiminin daha hızlı olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Dil gelişimi üzerine yapılan çalışmalar, kardeş sayısının çokluğunun veya doğum sırasının dil gelişimini doğrudan etkilemediğini ortaya koymuştur. Bu araştırmalar, kardeş sayısından ziyade; aile içindeki etkileşimlerin, geçirilen sürenin uzunluğu ve çocuk ile yetişkin arasındaki iletişim kalitesinin dil gelişimini belirleyen en önemli faktörler olduğunu vurgulamaktadır (Aytaç, 2023; Erdoğan, 2005; Keklik, 2015; Koçak, 2005; Kütük, 2021; Mondal ve ark., 2016; Özpolat ve Sağlam, 2020; Temiz, 2002). Yapmış olduğumuz araştırmada, önceki çalışmalarda olduğu gibi, kardeş sahibi olmanın çocukların dil gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucunu desteklemektedir. Bu bulgu, kardeş sayısının çokluğu veya azlığının dil gelişimini doğrudan etkileyen bir faktör olmadığını göstermektedir.

Yapılan bazı araştırmalar, annenin çalışma hayatında olmasının, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Bu araştırmalara göre, çalışan annelerin çocukları, daha bağımsız, sorumluluk sahibi ve sosyal becerileri daha gelişmiş bireyler olma eğilimindedir (Bademci, 2016). Literatürde, çalışan annelerin çocuklarının gelişimine etkileri üzerine yapılan çalışmalar mevcuttur. Çalışan annelerin çocukları ile ilgili yapılan incelemeler, bu çocukların dil gelişimlerinin yaşitlarına göre daha ilerde olduğunu göstermektedir (Gözübüyük, 2020; Kalaylı 2024; Özbey, 2018; Özsoy, 2023; Yumurtacı ve Özbey, 2024). Bizim çalışmamızda da benzer şekilde, çalışan annelerin çocuklarının dil gelişimi alanında daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu bulgu, önceki çalışmalardaki farklı sonuçların, farklı metodolojik yaklaşımlar, örneklem özellikleri ve incelenen değişkenler gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir.

Çocuğun hayat boyu sürecek öğrenme sürecinin temelini aile atar. Bu nedenle, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve çocuklarına sundukları öğrenme ortamı, çocuğun gelecekteki başarısı için büyük önem taşır. Literatürde, ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocukların dil gelişimine olan etkisi üzerine geniş kapsamlı çalışmalar bulunmaktadır (Altıparmak ve Ercan, 2020; Bostancı ve ark., 2023; Duran ve Kenanoğlu, 2020; Erdoğan, 2005; Erkan, 2011; Genişyürek, 2021; Gürşimşek ve ark., 2007; Hamarat, 2019; Kebir ve Özkaya, 2023; Kütük, 2021; Koçak, 2003; Melanlıoğlu, 2012; Özkara, 2014; Özkılıç Kabul, 2019; Özpolat, 2020; Özmermer, 2008; Öztürk 1995; Şahin 2009; Ünal, 2021). Bu çalışmalar, ebeveynlerin eğitim seviyelerinin çocuklarının dil becerileri üzerindeki olası etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Dereli (2005), okul öncesi dönemde çocukların dil gelişimini etkileyen faktörlerden biri olarak aile ortamını ele almış ve anne-babanın eğitim düzeyinin bu gelişim üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçları, anne baba eğitim düzeyinin çocukların dil gelişimini doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Analizlerde, anne babanın eğitim seviyesi ile çocukların dil puanları arasında anlamlı bir pozitif korelasyon saptanmıştır. Benzer şekilde Özkılıç Kabul'ün (2019) yaptığı araştırmada, anne-baba öğrenim düzeyinin yüksek olduğu ailelerin çocuklarının, diğer çocuklara göre daha gelişmiş dil becerilerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgudan yola çıkan Özkılıç Kabul, ebeveynlerin eğitim seviyesinin, çocukların dil gelişiminde önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Kebir ve Özkaya (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocukların ekran maruziyeti arasında negatif bir korelasyon bulunmuştur. Bu bulgu, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocukların ekran kullanım alışkanlıklarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığını desteklemektedir. Aynı çalışmada, ekran maruziyeti ile çocukların dil gelişimi arasında da negatif bir ilişki saptanmış olup, bu durum

ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocukların dil becerilerinin gelişiminde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmamızın analiz sonuçları incelendiğinde de ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocuklarının dil puanları arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, ebeveynlerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmasının, çocuklarının dil gelişimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuç, literatürde yer alan benzer çalışmalarla uyumlu olup, ebeveyn eğitiminin çocukların dil gelişimindeki önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Literatürde, ailelerin sosyoekonomik durumunun, özellikle de gelir düzeyinin, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri üzerindeki etkilerini inceleyen çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Akdağ ve ark., 2023; Şen, 2022; Tezel ve Yılmaz, 2021; Turan ve Yüksel Doğan, 2022). Bekman (1986) dahil olmak üzere birçok araştırmacı, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde büyüyen çocukların, daha iyi imkanlara sahip olan akranlarına göre gelişimlerinin daha yavaş ilerlediğini ve çeşitli sorunlarla karşılaştığını belirtmektedir (Aytaç, 2023; Alsubaie, 2022; Eryılmaz ve ark., 2019; Hamarat, 2019; Işıkoğlu Erdoğan, 2016; Koşan, 2015; Melekoğlu ve Çakıroğlu, 2015; Muslugüme, 2016). Benzer şekilde, Erdil (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, sosyoekonomik yetersizliklerin çocukların akademik başarısını olumsuz etkilediğini ve bu etkilerin özellikle dil gelişimi üzerinden gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Çalışma, erken çocukluk döneminde alınan dil eğitiminin, çocukların uzun vadeli öğrenme başarıları için kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Hem DGTT II hem de TİFALDİ test sonuçlarımız, ailenin gelir düzeyinin arttıkça çocukların dil gelişimlerinin de daha ileri seviyelerde olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, ailenin sağladığı eğitimsel fırsatlar, materyaller ve dil zenginliği gibi faktörlerin çocukların dil becerilerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Denver Gelişim Tarama Testi II (DGTT II)'nin dil bölümü ve Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ) kullanılarak 159 çocuğun dil gelişim düzeyleri belirlenmiş ve ailelerin bazı demografik özellikleriyle karşılaştırmaları yapılmıştır. Çalışmamızda, çocuğun cinsiyeti ve kardeş sayısının dil gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiş, ancak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte, annenin çalışma durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve ailenin gelir düzeyi gibi faktörlerin çocukların dil becerileri üzerindeki pozitif etkisi tespit edilmiştir. Bu bulgu, ailenin sağladığı dilsel zenginleştirme ortamının, çocukların dil gelişimini desteklediğini göstermektedir.

Bu bulgular ışığında;

- Çocukların ilk ve en önemli öğretmenleri olan ebeveynlerin eğitim düzeyleri, çocuklarının dil gelişimini doğrudan etkilemektedir. Ebeveynlerin sahip olduğu bilgi ve beceriler, çocuklarının dil becerilerini geliştirme süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin eğitim düzeylerini yükseltilmesi ve onlara çocuk gelişimi konusunda bilgi verilmesi amacıyla düzenlenen eğitimler, çocukların dil gelişiminin desteklenmesi sürecinde önemli olacağı düşünülmektedir.
- Annelerin ev dışı bir işte çalışmaları çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bunun nedeni hem annelerin eğitim düzeyleriyle ilişkili olabileceği hem de gelir düzeylerini arttıracak için çocuklarına daha rahat imkanlar sunabilmelerinden dolayı önemlidir. Bu

imkanlar sayesinde çocuklar hayatlarının daha erken dönemlerinde eğitim kurumlarıyla tanışabilmesinin önu açılarak dil gelişimleri olumlu yönde etkilenebilir. Bu nedenle kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almaları için desteklenebileceği düşünülmektedir.

- Çocukların gelişimleri için erken çocukluk eğitiminin önemi yadsınamaz. Ancak, kreş eğitimi genellikle bir mali yük olduğu için düşük gelirli aileler bu fırsattan mahrum kalabilmektedir. Bu durum, çocukların gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği gibi, toplumsal eşitsizlikleri de derinleştirebilir. Bu nedenle, devlet tarafından düşük gelirli ailelere yönelik kreş destek programları oluşturulması, hem çocukların gelişimlerini destekleyecek hem de toplumsal adaleti sağlayacak önemli bir adım olabileceği düşünülmektedir.
- Çalışmanın sonuçları, örneklemdaki bazı sınırlılıklar nedeniyle tam olarak genellenebilir olmayabilir. Özellikle, örneklem büyüklüğünün küçük olması ve verilerin normal dağılım göstermemesi, istatistiksel analizlerin gücünü azaltmıştır. Bu durum, bazı değişkenlerin etkisinin tam olarak ortaya çıkarılmasını engellemiştir. Bu nedenle, daha büyük bir örnekleme ve farklı istatistiksel yöntemlerle yapılacak yeni bir çalışma, elde edilen bulguların daha sağlam bir temele oturmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Alsubaie, M. A. (2022). Factors affecting early literacy learning spaces of young children: The context of home literacy in Saudi Arabia. *Education Sciences*, 12(11), 791.
- Altıparmak-Ercan, F. (2020). *Aile Yapısının, aile tutumlarının ve televizyonun 2-4 yaş arası çocukların dil gelişimine etkisinin incelenmesi (Muş ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaç, M. (2023). *Ebeveyn iletişiminin ilköğretim 2.sınıf öğrencilerinin dil gelişimi ve okumaya yönelik tutumları üzerinde etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bademci, D. (2016). *66-72 Aylık çocukların yazı farkındalığı ve yazmaya hazırlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bal, S. (1988). *Kütahya il merkezinde anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaş arasındaki çocukların kullandıkları ifadelerin sözdizimi yönünden incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Baykoç, Dönmez, N. (1986). *Çocukta Dilin Kazanılması*. İstanbul: YA-PA 4. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri.
- Bostancı, M., Küçükturan, G. ve Bostancı, H. (2023). Okul öncesi eğitimine devam eden çocukların alıcı dil becerilerinin incelenmesi. *Early Childhood Education Researches*, 1(1), 20-35.
- Çınar, B. M. (2023). *Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda dil gelişimin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Güler, T. ve Dönmez, N. B. (2007). 48-72 aylar arasındaki Türk çocuklarının alıcı dil yapılarının incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27) 83-96.

- Bekman, S. (1986). *Çok Yönlü Okulöncesi Eğitimi ve Çocuk Gelişimi, Anne Eğitimi Projesi Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Kitapçığı*. Ankara: Ya-Pa Yayınları.
- Bloom, B. (1979). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. Çeviren: Durmuş Ali Özçelik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Dereli, E. (2003). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin incelenmesi (Konya ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Konya Selçuk Üniversitesi.
- Doğru Yıldırım, S., Alabay, E., Kayılı, G. (2010). Normal gelişim gösteren ve öğrenme güçlüğü olan çocukların sözcük dağarcığı ile dili anlama düzeylerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3) 828-840.
- Dursun, Ş. (2009). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin matematiksel becerilerinin okul öncesi eğitimi alma ve almama durumuna göre karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1691-1715.
- Dündar Kırık, E. (2011). *Okul öncesi eğitimin ilköğretimdeki başarıya etkisine ilişkin öğretmen görüşleri (Diyarbakır ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duran, M., & Kenanoğlu, D. (2020). Erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 15-35.
- Erden, Ş. (2014). *Farklı sosyokültürel ve ekonomik bağlamlarda yaşayan dört-altı yaş çocuklarının zihin kuramı ve bağlanma türleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdil, Z. (2010). Sosyoekonomik olarak risk altında bulunan çocuklara yönelik erken müdahale programları ve akademik başarı ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 17(1), 72-78.
- Erdoğan, S. (2005). Alt sosyoekonomik bölgelerde ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin etkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 231-246.
- Erdoğan, G. (2024). *Ebeveyn temelli dil erken müdahale programının annelerin iletişim becerileri ile çocukların dil gelişimine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ergin, B. (2012). *5-6 Yaş Çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin B., Koçak N. ve Yalçın H. (2014). 60-72 Aylık çocukların Türkçe kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(2), 100- 106.
- Erkan, S. (2011). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 186-197.

- Ersoy, F. (2023). *4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Eryılmaz, D., Uladı, G., Geyik, M. ve Öztürk, M. (2019). 36-72 aylık çocukların dil gelişim özelliklerinin çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 265-277.
- Frankenburg, W. K., Dodds, J., Archer, P., Shapiro, H., & Bresnick, B. (1992). The Denver II: a major revision and restandardization of the Denver Developmental Screening Test. *Pediatrics Journal*, 89(1), 91-97.
- Genişyürek, C. (2021). *Zekâ oyunlarının 5-6 yaş çocuklarının dil gelişimine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gözübüyük, A. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürocak, S. (2007) *Anasınıfına devam eden 60-72 ay çocukların dil gelişimi ve ince motor gelişim açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamarat, H. (2019). *İkinci dil eğitimi almayan tek dilli okul öncesi dönem çocukları ile iki dilli veya ikinci dil eğitimi alan okul öncesi dönem çocuklarının alıcı ve ifade edici dil gelişim düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürşimşek, İ., Kefi, S. ve Girgin, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 181-191.
- Işıkoğlu Eroğan, N. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1071-1086.
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *İlköğretim Online*, 6(3), 344-365.
- Kalaylı, A. (2024). Çocukların motivasyon düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 14(1), 45-72.
- Karaaslan Kale, Ü. (2012). *Okul öncesi eğitimin ve diğer değişkenlerin ilköğretim 1.sınıf öğrencilerinin duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karacan, E. (2000). Çocuklarda dil gelişimini etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 9(7), 1-8.
- Karadeniz, H. K. (2013) *Otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kebir, C. ve Özkaya, H. (2023). 16-36 ay arası çocuklarda ekran maruziyetinin dil gelişimi üzerindeki etkisinin araştırılması. *Türk Aile Hek Derg*, 27(2), 21-28.
- Koçak, N. ve Dereli, E. (2005) Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin bakım tarzı ve anne- baba eğitim düzeyi açısından incelenmesi (Konya ili örneği). *Konya Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 245-253.

- Koçak, N., Ergin, B. ve Yalçın, H. (2014). 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 100-106.
- Koşan, Y. (2015). *Okul öncesi eğitimin iki dilli çocukların okula hazır bulunuşluklarına etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kütük, B. (2021). Dezavantajlı koşullarda büyüyen çocukların zihin teorisi gelişimi. *Turkish Journal of Child & Adolescent Mental Health/Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 28(1).
- Lawrence N. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29), 65-77.
- Melekoğlu, MA., Çakıroğlu, O. (2015). *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar*. Ankara: Vize Akademik.
- Mondal, N., Bhat, B. V., Plakkal, N., Thulasingham, M., Ajayan, P., & Poorna, D. R. (2016). Prevalence and risk factors of speech and language delay in children less than three years of age. *Journal of Comprehensive Pediatrics*, 7(2).
- Muslugüme E. (2016). *Dil gelişimini destekleyici ebeveyn eğitim programının sosyo ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının dil gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Nga-Y. Tong ve Hui L. (2022). Do girls outperform boys in early syntactic development? negative evidence from mandarin-speaking preschoolers. *Mdpi Journal Languages* 7(281), 2-15.
- Akdağ, B., Kavgaoğlu, D. ve Tüncer, E. (2023). Sosyoekonomik risk faktörlerinin ebeveyn-çocuk etkileşimindeki rolü. *IGUSABDER*, 21, 1132-1151.
- Özbey, S. (2018b). Okul öncesi dönem çocuklarında motivasyon ve öz düzenleme becerileri üzerine bir inceleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(65), 26-47.
- Özkara, Y. (2014). Temel eğitime başlayan iki ve tek dilli çocukların Türkçe sözcük dağarcığının karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 265-277.
- Özkılıç Kabul N. D. (2019). *Üç yaş çocuklarda teknolojik alet kullanımının sosyal beceri, oyun becerisi ve dil gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmermer, N. (2008). *Çalışan annelerin ve çalışmayan annelerin anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim farklılıklarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özpolat, M., & Sağlam, M. (2020). Erken çocukluk döneminde iki dilliliğin çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 788-814.
- Öztürk, H. (1995). *Okul öncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, F. ve Dağabakan, D. (2007). Dil ve Çocukta Dil Gelişim Kuramları *Milli Eğitim Dergisi*, 1-8.

- Öztürkçe, A. (2020). *48-72 Aylık çocukların zihin kuramı ve erken okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özsoy, Ş.Ö. (2023). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yürütücü işlev becerileri ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, A. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların dil gelişimi ile annelerin okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Slaughter, V., Imuta, K., Peterson, C. C. ve Henry, J. D. (2015). Meta-analysis of theory of mind and peer popularity in the preschool and early school years. *Child Development*, 86(4), 1159- 1174.
- Şen, E. (2022). *7-14 yaş okul çağı çocuklarında ailenin sosyoekonomik düzeyinin çocuğun el motor fonksiyonları ve kavrama kuvveti üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Güven, A.G. ve Berument, S.K. (2010). TİFALDİ İfade Edici ve Alıcı Dil Testi Kitapçığı.
- Taner, M. (2003). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temiz, G. (2002). *Okul öncesi eğitimin çocuğun dil gelişimine olan etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezel, D. ve Yılmaz, Ş. (2021). *Özel gereksinimleri olan küçük çocuklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Toluç, Z. (2008). *İlköğretim birinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin gelişim becerilerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topbaş, S. (2011). *Dil ve Kavram Gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Turan, F. ve Yüksel Doğan, R. (2022). Sosyoekonomik risk faktörlerinin ebeveyn-çocuk etkileşimindeki rolü: paylaşımlı kitap okuma, çocuğa yöneltilen dil, sözcük dağarcığı farkı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 15-31.
- Tulu, Y. (2009). *Anadili Türkçe olan ve anadili Türkçe olmayan (iki dilli) 4-7 yaş çocukların dil düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, Ş. (2021). *Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgede yaşayan çocukların anlatı becerileri ile erken okuryazarlık becerilerinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Üstün, E., Akman, B., Etikan, İ. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların bilişsel gelişimlerinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 205-210.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Yayla, Ş. (2003). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen 60-72 aylar arasındaki çocuklara uygulanan dil eğitim programının çocukların dil gelişimine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Yıldırım, G. (2020). Kelime öğrenme sürecini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 215-231.
- Yıldız, A. (2013). *Finlandiya'nın PISA başarısına etki eden faktörler bağlamında Türkiye'nin durumu*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yinesor, E. (1989). *Yuvanın dil gelişimine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Çocuk Sağlığı Enstitüsü.
- Yumurtacı, M., & Özbey, S. (2024). Okul öncesi dönem çocukların motivasyon düzeyleri: yaratıcı düşünme becerilerinin yordayıcı etkisi. *International Journal of Education & Well-Being*, 2(2), 161-183.